

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Lausuntopyyntö 3.3.2021

Viite: O 48/2019 vp – Säädösehdotusten vaikutusarviointien toteutuminen - nykytila ja kehittämistarpeet

Talouspolitiikan arviointineuvoston kirjallinen lausunto

Eduskunnan talousvaliokunta on pyytänyt Talouspolitiikan arviointineuvostolta kirjallista lausuntoa säädösehdotusten vaikutusarvioiden nykytilasta ja kehittämistarpeista. Keinäsen ja Pajuoja (2020) raportin: *Miten vaikutusten arviointia voitaisiin parantaa? Vaikutusarviointi ja sen kehittämistarpeet suomalaisessa lainvalmistelussa* pohjalta. Lisäksi valiokunta pyytää arviota siitä, onko vaikutusarviot yleisesti ottaen tehty ja antavatko hallituksen esityksissä esitetyt vaikutusarviot riittävän tietoperustan päätöksenteon tueksi.

Talouspolitiikan arviointineuvosto seuraa toteutettua talouspolitiikkaa erityisesti talouskasvun ja työllisyyden näkökulmasta. Lisäksi Talouspolitiikan arviointineuvosto arvioi talouspolitiikan valmistelussa käytettyjen ennuste- ja arviointimenetelmien laatua. Tässä työssä hallituksen esityksiin sisältyvillä vaikutusarvioilla on merkittävä rooli. Talouspolitiikan arviointineuvosto on kiinnittänyt tarvittaessa huomioita menetelmällisiin yksityiskohtiin, mutta arvioiden ollessa laadullisia tai arvioitujen vaikutusten ollessa vähäisiä tähän ei olla puututtu.

Keinänen ja Pajuoja (2020) toteavat, että mahdollisiin taloudellisiin vaikutuksiin kiinnitetään lähes poikkeuksetta huomiota. Keinäsen ja Pajuoja tutkimusaineisto koostuu hallituksen esityksistä vuosilta 2000, 2004, 2008, 2012 ja 2016. Toteamus vastaa Talouspolitiikan arviointineuvoston huomiota viime vuosilta. Huomion arvoista on, että hallituksen esityksiin sisältyvä taloudellisten vaikutusten arviointi keskittyy julkistaloudellisten vaikutusten arviointiin. Vaikutusarvioiden ulottaminen aikaisempaa useammin kotitalouksiin sekä yritystoimintaan ja edelleen työllisyyteen kohentaisivat sekä päätöksentekoa että toimien jälkikäteisarviointia. Vaikutusarvioinnin laatua voidaankin parantaa sisällyttämällä hallituksen esityksiin perusteltu yhteenveto lakiesityksen keskeisistä ja ensisijaisista vaikutuksista.

Havaintojemme mukaan esitysten taloudellisia vaikutuksia arvioidaan vaihtelevasti määrällisesti ja laadullisesti. Talouspolitiikan arviointineuvosto pitää taloudellisten vaikutusten määrällistä arviointia tärkeänä, sillä se edesauttaa lakiesitysten kustannus-hyötytarkastelua sekä mahdollistaa eri lakiesitysten ja esityskokonaisuuksien vaikutusten vertailun.

Lainvalmistelun tueksi tulisikin luoda hyvät yhteydet valtion erialojen tutkimuslaitoksiin ja tarvittaessa esimerkiksi yritystalouden ja -toiminnan asiantuntijoita tulisi hyödyntää osana valmistelua ja arviointia. Ministeriöissä tulisi panostaa enemmän olemassa olevan tiedon ja tiedon tuottajien tunnistamiseen sekä vahvistaa tuotetun ja hankitun tiedon vaikutusta lainsäädäntöhankkeeseen.

Kustannus-hyöty ajattelu on tärkeää myös itse vaikutusarviointien laajuuden yhteydessä. Kuten Keinänen ja Pajuoja (2020) suosittelevat, arviointiohjeissa tulisi selvemmin tuoda esille, että ainoastaan vaikutuksiltaan tietyn kynnyksen ylittävissä säädösehdotuksissa vaikutusten arviointi tulisi toteuttaa kattavasti. Tarkan euromääräisen rajan sijaan, kynnys olisi hyvä koskea kokoluokkaa tai suhteuttaa arvioidut vaikutukset niiden kohteeseen.

Monissa tapauksissa tarkkaa määrällistä arviota lainsäädäntömuutoksen vaikutuksesta ei voida tuottaa. Yksiselitteisten johtopäätösten edellyttäminen silloin kun niitä ei ole mahdollista tehdä, voi tuottaa vääristynyttä tietoperustaa. Olisikin syytä korostaa, että euromääräiset arviot eivät kaikissa tapauksissa tarkoita tarkkaa arviointia. Vaikutusarvioihin tulisi myös liittää kuvaus niistä tekijöistä, jotka vaikeuttavat arviointia ja siten aiheuttavat epävarmuutta vaikutusarvioon.

Usein yksittäisen lakinsäädäntömuutoksen taloudellisia arvioita ei voida jälkikäteen luotettavasti tutkia. Tähän syynä voivat olla esimerkiksi vertailukohdan puute, muut yhtäaikaiset muutokset lainsäädännössä ja talouskehityksessä sekä puutteelliset rekisteri- tai tilastotiedot vaikutusten kohteesta. Lainsäädännön ennakkollisen ja jälkikäteisten vaikutusarvioiden laadun parantamiseksi voidaan nostaa se, että vaikutusarviointiin liittyvät tietotarpeet ja jälkikäteisarviointi tuodaan kiinteäksi osaksi lainvalmisteluprosessia. Vaikutusarvioinnin tekoa heikentävien tietopuutteiden esilletuominen ja jälkikäteisarvioinnin huomioiminen jo suunnitteluvaiheessa varmistaisi, että arvioinnin tuottama tieto hyödyttää päätöksentekoa ja että oikeanlaista tietoa kerätään kustannustehokkaasti.

Lähteet:

Keinänen, Anssi ja Jussi Pajuoja (2020): Miten vaikutusten arviointia voitaisiin parantaa? Vaikutusarviointi ja sen kehittämistarpeet suomalaisessa lainvalmistelussa, Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2020.

Lisätietoja: Talouspolitiikan arviointineuvoston pääsihteeri, Seppo Orjasniemi
p. 0295 519 412, seppo.orjasniemi@vatt.fi